

MORGONBRIS

Nr 3

Arbeterskornas tidning. — Utgifven af Kvinnornas Fackförbund.

Sept. 1905

Från Finlands kvinnovärld.

Vi presentera här för våra läsare två af finska arbetarörelsens kvinnliga agitatorer, frkna Ida Ahlsted och Miina Sillanpää. De besökte båda Stockholm i augusti månad och vi passade på tillfället att skaffa oss upplysning om agitationsarbetet bland kvinnorna i Finland. Och det var verkligen intressanta saker vi fingo höra. De flesta af oss kvinnor gå i den tron att vi här äro ett godt stycke före finnarne i fråga om organisation, men enligt de upplysningar vi fingo tycks arbeterskorna i Finland i all tysthet ha lyckats skaffa sig organisationer, som hvad siffrorna angå kan mäta sig med våra kvinnliga organisationer.

Den kvinnliga fackföreningsrörelsen i Finland är icke gammal, och kvinnorna kunna först nu sägas ha vaknat för densamma.

Ett tiotal kvinnliga yrken såsom tvätterskor, tjänarinnor, sömmerskor, fabriksarbeterskor, tobaksarbeterskor m. fl. finnas organiserade. Samtliga organisationer sortera under ett kvinnoförbund som räknar 10,000 medlemmar från hela landet.

Agitationen bedrivs energiskt; genom broschyrer och dylikt har en hel del utträttats. Tvätterskor och sömmerskor ha genom lönerörelser fått sina lönevillkor förbättrade.

De senaste åren ha visat att den kvinnliga organisationen stått stark mot allt förtryck. Trots all fattigdom och nöd har ingen organiserad kvinna utfört något spioneri eller någon angifvaresyssla. Hand i hand med den fackliga agitationen arbetas ifrigt för kvinnornas rösträtt; denna rörelse började för fem år sedan. Öfverklasskvinnorna ha visserligen arbetat länge, men dessa vilja icke den allmänna rösträtten. En mängd demonstrationer och rösträttsmöten ha anordnats och kvinnorna visa lika stort intresse för eröfrandet af politiska rättighe-

ter som männen. De finska arbeterskorna fordra rösträttsfrågan löst samtidigt för både mäns och kvinnors vidkommande.

Bland de organiserade kvinnorna tycks tjänarinnorna vara de främsta, de ha kommit så långt att de redan sedan flera år ha egen platsförmedlingsbyrå i Helsingfors samt egen tidning. Det är äfven bland dessa som Miina Sillanpää valt sitt arbetsfält. Hon är född 1866 i Sillanpää torp af Jockis socken i Fin-

land. Då tjänarinneföreningen grundades tog S. en verksam del i dess verksamhet, och hon innehar nu ordförandeplatsen. Efter upprepade sökningar bifölls slutligen våren 1905 S:s förslag om grundandet af arbetarekvinnornas organ Palveliatar-lehti (Tjänarinnebladet) för hvilket hon är ansvarig utgivare.

Kunskapsrik och klartänkande är hon på åtskilliga sociala områden anlitad. Till sin personlighet är hon en lugn, glad och vänlig kvinna.

kad att afstå från sitt dittills innehafda yrke, emedan idkande af hembageriyrket hindrade ofta upprepade agitationsresor. Anlade då en mat- och kaffeservering.

I början blyg till sitt sätt men tillika rättfram, väckte hon snart hos sina kamrater en viss uppmärksamhet och blef invald i flera arbetareorganisationers komitéer.

Invaldes 1899 i Åbo i det nya Arbetarepartiets styrelse där hon var enda kvinnliga medlemmen i

fyra år. (Nu äro de 2). Frk Ahlsted har utvecklat mycken energi för en bättre och mera solidarisk arbetareorganisation i Finland.

Kvinnogestalter.

Det är ett utmärkande drag för vår tid att tänka evolutionärt d. v. s. att bedöma nutidsföreteelser såsom den senaste länken i en lång kedja af förändringar, mellan hvilka ett orsakssammanhang kan uppvisas. Den modärna kvinnorörelsen, vare sig vi tänka på den såsom ett extremt könsemancipatoriskt sträfvande hos öfverklasskvinnan eller såsom organisationsrörelse bland arbetets kvinnor, är säkerligen äfven bunden vid vissa förutsättningar, som kunna ligga ganska långt tillbaka i tiden.

I alla händelser saknar det ingalunda sitt intresse att för ett ögonblick lämna kvinnovärldens dagspörsmål och låta blicken sväfva ut i gångna tider, sökande hållpunkter för en rätt uppskattning af våra dagars kvinnorörelse.

De senaste trettio årens forskning har grundligt skakat våra föreställningar om vår gamla bekantskap den patriarkaliska familjens, fadersväldesfamiljens uråldriga anor och visat att äfven denna bastanta och vördade institution varit underkastad utvecklingens lag. När amerikanen Lewis Morgan förlade sina undersökningar om det mänskliga ursambället till de amerikanska indianfolken, azteker, tolteker etc, och de malajiska folken på Australien

MIINA SILLANPÄÄ.

IDA AHLSTED.

land. Hennes fader var en fattig jordbrukare, som lefde i så små omständigheter att han knappt kunde försörja sin familj. Vid tolf års ålder började hon arbeta i en fabrik, där hon stannade i sex år. Vid 18 års ålder antog S. plats som tjänarinna. Efter att i en tid af 15 år sysslats på detta område, anställdes hon som föreståndarinna vid Tjänarinneföreningens platsförmedlingsbyrå i Helsingfors, hvilken befattning hon fortfarande innehar. Som tjänarinna besökte S i två års tid folkhögskolekurserna och där började hon intressera sig för arbetarefrågan; isynnerhet för tjänarinnornas otacksamma öde å ena sidan och å andra sidan deras okunighet om organisationens värde.

Ida Ahlsted föddes i Nurmijärvi socken 1875 i sin faders arftorp. Öfverflyttade till sina anhöriga i Helsingfors år 1887 och anställdes där i ett hembageri. 1898 var frk Ahlsted en af stiftarne till Helsingfors arbetareförenings kvinnoförbund, den hon förestod i fyra år som ordförande, hvilken post hon dock måste afstå för upprepade agitationsresor. Blef då kallad till afdelningens hedersledamot; likaså är hon Utarbetareföreningens kvinnoförbundets hedersledamot. Frk Ahlsted's hufvudsträfvande är att väcka intresse och agitation hos arbetande kvinnor, och hon har agiterat och verkat på olika arbetareorganisationer, grundlagt föreningar o. s. v. Ar 1899 såg frk Ahlsted sig nödsä-

öar, fördes han snart in i en värld, som icke kände den hedervärda och respekterade patriarkaliska guds ordning bland människors barn, utan visade former för släkt- och familjeorganisationer, som i sina rudiment och förvandlingsstadier mer eller mindre skarpt markerade en äldre familjetyp, där kvinnan-modern var den behärskande och centrala gestalten. Så befanns att patriarkatet, faders-väldet, föregåtts af ett matriarkat, ett modersvälde, grundadt på tanken att, då barnen närmast höra modern till och faderskapet i äldre regellösa tider är svårt att bestämma, hon, modern, är deras ansvarige ägare inför sin släkt, d. v. s. inför sin stam.

Redan Morgan har antydtt, att folkens äldsta sägner bevara tydliga minnen af denna förpatriarkaliska tid, då kvinnans verksamhetsfär och hela ställning var helt annan än den sedan under tidernas lopp blifvit. Det vida rum, som de äldsta mänskliga samhällena lämnat åt kvinnlig kraft och begåfning, fylles ofta af kvinnogestalter, som stråla oss till mötes ur sagan och myten eller ur den begynnande historiens första tider. Ur den germanska sagokretsen kunna vi peka på Brynhilda i Sigurd Fafnisbanes saga, från semiternas häfder tala Semiramis och Judith om ett skede af kvinnlig höghet och glans. I hellenernas historia strålar den atenska Aspasiadadem öfver Perikles' tidevarf, och Roms historia förtäljer i äldre tider om kvinnor, som höja sig öfver sin omgifnings genomsnittsmått i godt och ondt. Hvad Aten och Rom vidkommer äro vi redan långt inne i patriarkatets tidsålder, men märklig är likväl den antika vördnaden för familjemodern. Denna vördnad är till sitt väsen och innehåll grundskild från riddaretidens chevaleriska kvinnosvärmeri eller våra dagars blaskiga kavaljerfjäsk.

Den kristna mytologien, som växte och utbildades under skedet mellan antiken och medeltiden, visar tydliga reminiscenser af en matriarkalisk period. Det är icke en slump eller en oviktig omständighet att den katolska legenden och dogmen vid eller stundom öfver »guds son» ställer »guds moder» och vid sidan af Jesuskulden utbildar en Mariakult, som genom hela medeltiden och ända in i våra dagar verkar med suggerande kraft på millioner själar. Men jungfru Maria är matriarkatets modertyp. Liksom modern i en gens eller stam bevarar hon till senaste tid sin makt öfver »guds församling»; jordens söner skola böja sig i stoftet för hennes bild och hennes hand helar kroppens och själens smärtor.

Medeltiden, denna af liberala skriftställare och historieskrifvare föraktade och misshandlade tidsålder, är synnerligt rik på kvinnor, som gjort stora insatser i sin samtids lif. Man förgätes lätt, att klostren stodo öppna för både män och kvinnor och följaktligen äfven klostrens bokskatter. Därigenom beredes de kvinnor, som tagit doket, samma tillfälle som männen att tillägna sig den bildning, som denna tid mäktade gifva. Det gafs då långt ifrån ett bildningsstreck mellan könen. I dessa s. k. mörka tider — väl i afseende på välståndets utbredning föga »mörkare» än våra dagar — framtrada lysande kvinnliga föredömen i mänsklig uppoffring, i fosterlandskärlek, i politisk begåfning. Hvem dröjer ej med beundran vid Jungfruns af Orleans hjälteskepnad? Blanca af Castilien styr med kraftig hand sina riken och i Norden ljuder Birgittas stämna straffande och siande, medan en Margareta af Danmark, Nordens första politiska geni, enar och håller enade de tre folken, så länge maktens tömmar ligga i hennes fasta hand. Ett par århundraden

fram i tiden under reformationens vårstormar träda i händelsernas förgrund sådana personligheter som Englands stora drottning Elisabeth, framstegets, protestantismens väktare, medan den papistiska kontrareformationen, jesuitreaktionen samlas och fylkas bakom handlingskraftiga kvinnor som en Maria Stuart och Katarina af Medici.

Kvinnan har fordom på de mest utsatta, själskraft och behärskning kräfvande poster spelat en roll, hvarom vi i våra dagar icke göra oss en föreställning. Måhända minnas vi ett antal kvinnor under den stora franska revolutionen, hvilka satt märke efter sig i häfden, men därefter är det som om borgarväldet i samhällena tryckt kvinnan ned till en nivå, som säkerligen icke svarar mot hennes andliga styrkas berättigade anspråk. Industrialism och merkantilism som härskande samhällsmakter synas ej fördraga den stora, själsstarka kvinnan. Trots den friare ställning, kvinnan vunnit i det modärna lifvet har borgarväldet ej mäktat skapa kvinnor, som tåla en jämförelse med gångna tiders. Vi möta i våra samhällens konstnärinnor och författarinnor, sällan fullt jämnbördiga med konstnären och författaren i djup och kraft, vi träffa kvinnan på olika arbetsplatser, och den nya tiden har fått en ny typ i fabriksarbeterskan, men vi spana förgäves efter den stora, glänsande kvinnokraften, som höjer sig öfver könets synvinkel, och på modet för dagen är den meningen att familjen drager en naturlig gräns för kvinnans personlighet.

Skola arbetarorganisationen och den socialistiska tankens segertåg genom världen öppna nya vidder och möjligheter för kvinnokraft, som samhällsförhållandena låta ligga obrukad?

Spartacus.

Arbeterskorna och nutidens kvinnofråga

af
Clara Zetkin.

II.

Förändringarne i kvinnans ekonomiska ställning.

Till en början var det utsikten till rikligare förtjänst, till lättare verksamhet, som drog kvinnan till fabriken, men snart kastades hon af järnhård nödvändighet midt in i det industriella lifvet och hölls också fast däri.

Hvarje ny uppfinning, hvarje förbättring i arbetssättet, som tekniken och vetenskapen uppfinnar, underlättade möjligheten att sysselsätta t. o. m. svaga kvinnor, men gjorde å andra sidan mänsklig arbetskraft öfverflödig, skapade de arbetslöses industriella reservarmé och nedtryckte därigenom städse arbetslöserna. Mannens lön räckte ej längre till att tillförsäkra familjen dess underhåll, den var ofta knapp tillräcklig för att tillfredsställa ensamt mannens behov. Familjens underhåll fordrade snart att kvinnans förtjänst utfyllde mannens. Kvinnans verksamhet förvandlades från att vara *bibehållande* till att vara till för *förtjänsten*, kvinnan själf fick därigenom förmåga att *lefva äfven utan mannen*: kvinnan fick därigenom först möjlighet till ett fullt själfständigt lif.

De nya produktionsförhållandena hade sålunda ej blott förstört den ekonomiska grundvalen för kvinnans hittillsvarande verksamhet i familjen, de upplöste samtidigt den samhälliga och offentliga ställning som fordom tillkom kvinnan, de upphäfde den gamla, på mannens öfvervalde hvi-

lande familjen. Kvinnans, af hemmets hård omslutna verksamhet hade hittills hållit samman familjen, kvinnans till fabriken förlagda verksamhet tillintetgjorde det fordomtima familjelifvet; men lade på samma gång grundvalen till det kvinnliga släktets oafhængighet och därigenom ock till dess frigörelse.

Här, liksom öfverallt eljes, stodo de samhälliga förhållandena, människornas uppfattning, långt efter det nya ekonomiska tillståndet. Den omhävning som försiggätt inom kvinnans ekonomiska ställning är fullbordad, men omhävningen i hennes politiska och rättsliga ställning låter ännu vänta på sig. Ehuru kvinnan genom produktionsförhållandena står ekonomiskt oberoende af mannen, så står hon ännu politiskt och samhälligt under hans förmynderskap.

Industriens utveckling arbetade vidare i den riktning den slagit in på. För hvarje gång tillverkningsmedlen fullkomnades, rycktes tusentals kvinnor från den husliga härden och drefvos in i storindustrien. Kvinnan arbetade ej längre för familjens behof, utan för samhällsmarknaden.

Det industriella kvinnoarbetet blef snart en mäktig ekonomisk kraft, som kapitalisten gärna räknade med. Redan därigenom att den kvinnliga arbetskraften nu gjorde anbud att arbeta, blefvo anbudena på arbetskrafter större än efterfrågan, och därigenom måste lönerna blifva mindre. I dubbel och tredubbel mån måste detta därnäst bli följden af konkurrensen bland kvinnorna, då den kvinnliga arbetskraften redan förut var ett få för särdeles lågt pris. En orsak därtill var det ringa anseende kvinnans hittillsvarande arbete hade såsom icke betalt, därför att dess produkter i förhållande till storindustriens mekaniskt frambrakta artiklar blott representerade ett mindre kvantum samhälligt genomsnittsarbete och därigenom medförde felslutet om att den kvinnliga arbetskraften vore mindre i stånd att åstadkomma något. Andra orsaker voro kvinnans större brist på behof, och den omständigheten att kvinnan genom sitt förvärf oftast ej behöfde betäcka hela sin underhållskostnad, utan endast en del, att hon hade utsikten att, såsom det ännu brukas, arbeta för hemmet.

Slutligen: kvinnor visade sig icke blott vara en billig arbetskraft utan äfven en villig och foglig arbetskraft, detta i följd af hennes ringare insikt om förhållandena, hennes bristande samhörighetskänsla, hennes ringare själfkänsla och att hon så länge varit undertryckt. För flere industrigrenar eller förrättningar var kvinnan dessutom mera passande och användbar än mannen.

På så sätt är det icke att förundra sig öfver att kvinnan, som man hitintills förbisett och behandlat som en bisak, nu framträdde som en konkurrent med mannen på det industfiella området; såsom en konkurrent, hvilken var och är så mycket mera att frukta ju mera maskinerna göra det tyngre arbetet öfverflödigt. Öfverallt där kvinnoarbetet uppträder inom industrien är det underkastat förbanelsen att nedtrycka mannens lön, att så mycket som möjligt fördrifva mannen ur det yrket. Kvinnoarbetet åter är underkastadt konkurrens med barnarbetet, och allt mänskligt arbete tillsammans har att uthålla en fruktansvärd kamp med maskinarbetet. Tillverkningsförhållandena måste nödvändigtvis ha denna verkan så länge tillverkningen icke har till mål att tillfredsställa arbetarnes egna behof utan att frambringa öfverskottsvärde, vinst åt enskilda arbetsköpare; så länge man icke tillverkar förnödenheterna till *förbrukning* utan till *försäljning*, så länge det endast är fråga om att tillverka så billigt som möjligt för att sälja så dyrt som möjligt. Det modärna tillverkningsättet måste under privategendomens herravälde spela ut kvinnoarbetet gent emot mansarbetet för att kunna nedtrycka priset på det

senare och öfverhufvudtaget på allt arbete — till större fördel för de otogifvande privategendomsägarna.

Att af detta skäl motsätta sig att kvinnan deltagar i industriellt arbete, att *äter vilja fjättra kvinnan vid hemmet*, detta är lika dåraktigt och onyttigt som då de engelska arbetarne trodde sig för alltid kunna aflägsna konkurrensen med maskinerna genom att förstöra maskiner och fabriker. Att sträfva efter att afskaffa eller till och med blott att inskränka kvinnoarbetet (undantagandes i några fall där skada uppstår för kvinnans och afkommans sundhet) det skulle betyda att vrida vår utvecklings hjul *tillbaka* och skulle lägga i dagen en gräslös brist på förståelse af de ekonomiska förhållandena. Dessa bekymra sig inte en smula om hvad vi önska, de fråga icke efter om Pål och Per i sin sentimentala fördomsfullhet vill ha kvinnan bunden vid hemmet, vill ha henne ekonomiskt beroende, politiskt och rättsligt undertryckt. Produktionsvillkoren känna icke till några sentimentala, personliga hänsyn, blott ekonomiska nödvändigheter, hvilka äro oundvikliga som naturlagar. Och i enlighet med denna nödvändighet måste kvinnan bli sysselsatt inom industrien, trots allt kalkborgerligt skrik; ja hennes industriella verkningskrets måste dagligen bli mer utbredd och befastad. I kraft af de ekonomiska förhållandena kan kapitalisten lika så litet som mannen vara af med det industriella kvinnoarbetet. Ju mera den förre tvingas till allt billigare tillverkning genom konkurrensen på världsmarknaden, och vid straff af sin egen ruin, ju mera lönerna i allmänhet sjunka, desto mindre är mannen i stånd att allena komma ut med existenskostnaderna för hustru och barn och desto mera tvingande nödvändigt blir det att kvinnan har en verksamhet genom hvilken hon kan förvärfa något.

För öfrigt ligger det lika litet i kvinnoarbetets som i maskinarbetets *natur* att minska lönerna. Den — om man så vill säga — »naturliga» tendensen hos dessa båda ekonomiska krafter mynnar snarare ut i att minska det samhälligt nödvändiga arbetet för hvar individ.

Lönernas sjunkande beror icke på kvinno- och maskinarbetet, det är följden af att man upprätthåller privategendomen under nuvarande tillverkningsförhållanden. Just det att kapitalismen begagnar dem, har under nuvarande förhållanden gjort dessa två ekonomiska krafter till en förbannelse, till medel att försämma arbetarnes ställning; i framtiden skola de bli till en välsignelse, ty de innehålla i sig möjligheter, ur hvilka skola framstå en ny och bättre sakers ordning.

Liksom maskinen befriar människan därigenom att den möjliggör en högre samhällsordning genom lättare och mera tidsbesparande arbete, genom att produktionen mångfaldigas, likaså skapar kvinnoarbetet den grundval, utan hvilken det kvinnliga släktets befrielse och likställighet vore en omöjlighet. Kvinnan, som i samhälligt-produktivt hänseende visar sig vara mannens jämlike, som i *ekonomiskt hänseende* fullständigt kan ställa sig på egna fötter, måste ock bli likställd med honom i politiskt och rättsligt hänseende. När det är fråga om kvinnans ställning så gäller det icke att appassa de nuvarande ekonomiska förhållandena efter de härskande ofientliga inrättningarne och idéerna, som ännu äro fotade på förgångna tidens ekonomiska tillstånd; det gäller tvärtom att anpassa samhällsformerna efter de nya ekonomiska förhållandena. När detta skett genom att öfverföra egendomen till samhället, genom gemensam tillverkning af de nödvändiga förnödenheterna, då har både kvinnofrågan och arbetarefrågan fått sin lösning; konflikten mellan människoarbete och maskinarbete, mellan kvinnoarbete och mansarbete upphör då med ett slag, ty konflikten

mellan tillverkningssätt och sättet att tillägna sig de frambrakta förnödenheterna har då tagit slut. Maskin- och kvinnoarbete följa då sin naturliga tendens att underlätta det samhället nödvändiga arbetet och att inskränka detta för hvar individ så mycket som det är förenligt med det allmännas väl.

Att vilja afskaffa eller blott inskränka kvinnoarbetet det är detsamma som att döma kvinnan till fortfarande ekonomisk afhängighet, till samhälligt slaveri, till prostitution inom och utom äktenskapet; men följden blir också att *mannen* belastas med ett dubbelt arbetskvantum och att han därigenom också prisgives till större beroende än nödvändigt.

Fullständigt obegripligt är det då man ännu, ehuru numera sällan, från *socialistiskt* håll fordrar kvinnoarbets afskaffande eller inskränkning. Denna begäran är alls icke mindre reaktionär (bakåtsträvande) än försöken att rädda handverket, sn. industri- och medelklassen, för att återupp- rätta skräna.

Vill man förebygga de dåliga följder, eller åtminstone minska dem, som kvinnoarbetet nu har med sig, liksom ljuset följes af skuggan, då skall man icke ställa det manliga och det kvinnliga arbetets intressen fiendligt emot hvarandra, utan man bör förena dem båda och ställa dem båda gent emot de kapitalistiska intressena såsom en sluten massa.

Från och med den dag då kvinnan kastade af sig oket att vara ekonomiskt beroende af *mannen*, råkade hon under *kapitalisternas* ekonomiska herravälde. Hon befinner sig sålunda i ekonomiskt hänseende i samma ställning som den manlige lönarbetaren, hon lider under samma missförhållanden som han, hon delar hans intressen, hans fordringar. Så till exempel ligger det alldeles icke i hennes intresse att arbeta för tänkbarast minsta lön och därigenom nedtrycka priset på det manliga arbetet. Äfven hennes intresse tillgodoses genom en högsta möjliga lön. Det är alls icke nödvändigt att fordra kvinnoarbetets afskaffande för att undvika eller inskränka dess lönedtryckande konkurrens.

Men skall icke kvinnans indragande i industrien komma att bilda en fiendlig motsats till det manliga proletariats intressen, så är det af högsta vikt att *industriarbeterskorna* bli *organiserade*, ekonomiskt och politiskt *upplysta*, så att de i klar förståelse sluta sig till det uppåtsträvande och kämpande socialistiska proletariet. Betydelsen, ja, nödvändigheten af detta har intill sista tiden i hög grad förbisett.

Att arbeterskorna bli organiserade och upplysta i kampen för deras ekonomiska och politiska likaberättigande, är icke blott önskligt för den socialistiska rörelsen, det är och blir alltmera en *livsfråga* för denna, ju mera industriens utveckling tränger ut mannen från produktionen, ju jättelikare det kvinnliga proletariats härskaror svälla ut. En socialistisk rörelse, som icke blott uppbares af det manliga proletariet utan också af millioner industriarbeterskor, måste föra dubbelt så fort till hela arbetareklassens seger, till dess politiska och ekonomiska befrielse. (Forts.)

Kvinnornas solidaritet. Alby kvinnoklubb, bestående hufvudsakligast af vid Alby karbidfabrik i Ångermanland anställda arbeterskor, har till de lockoutade inom verkstadsindustrin öfverlämnat 100 kr. Klubben är omkring fyra månader gammal och räknar endast 24 medlemmar. Ett vackert resultat således!

En dikt om Folkets Hus.

(Med anledning af Folkets hus invigningen i Ludvika.)

»Ett hus ska vi bygga, vårt eget hus, vårt tempel midt i byn, en stuga så stor, en sal så ljus som ljusnande sommarskyn. Kom gräva vi grund, kom resa vi väg och lägga tak uppå, hjälp till, alla gubbar med grånande skägg, stora karar och kvinnor små!

Ett hem ska vi bygga för dig och mig, vi ska samlas som bröder där. Och hvar har sin sträfvan och hvar sin stig, men stigarna mötas här. Om du känner dig ensam och gammal och tung, är du hemlös och frusen och arm, här råkar du vänner och här blir du ung och får tala och sjunga dig varm.

Ty en sal ska vi bygga för sång och tal till att väcka hvar sofvande själ, till att tända hvar håg, som är trög och sval, och slå Mörkolands troll ihjäl. Och där kan du säga högt och rent, hvad du tänker och tror och vill, och kan lyssna och lära, hvad lifvet ment med dig och med mycket därtill.

Ty ett hem ska vi skapa för tanke och tro, för en hvar som har sanningen kär, där ska skalder och lärda män bo, när du vill kan du råka dem där. Vi ska ha i vår stuga så tyst en vrå att där höres mest allt som sker, där ska susa af lif långt fjärranifrån, där ska samlas hvad dagen ger.

Och där ska vi kämpa så het en dust för det mål, dit drömmarna gå vi ska drabba tillsammans med gamman och lust och vara vänner ändå. Och där ska vi byta tankar och ord och röja det kommandes mark och förbättra vår värld och förvandla vår jord, till en allas grönskande park.

Ja, en sal ska vi bygga så hög och så lång för hvad jorden har vackrast och bäst, för mäktig musik och för brusande sång, som ska göra vårt lif till en fest. Vi ska spela tillsammans på flöjt och fol och på trummor och smattrande horn, vi ska sjunga tillsammans om sommar och sol, det ska klinga som klockor i torn.

Vi ska fröjdas och leka därinne ibland och bilda en jättestor ring, och arm i arm och hand i hand ska vi hvirfla som solar omkring. Om du känner dig ensam och gammal och slö, är du frusen och allvarstung, här ljusnar ditt mörker, här smälter din snö, och på nytt blir du sprittande ung! —

Ett hus ska vi bygga, ett tempel af sten, det ska stå sig i hundra år, stå lysande hvitt i solens sken, stå stadigt när stormen går. Så drag nu i täflan, munter och fri till stacken en hvar sitt strå. — Kom och hjälp oss, gammal och ung, hugg i, stora karar och kvinnor små!

Ett år har gått sedan denna visa föddes. Nu är vårt luftslott vordet verklighet, vårt hus är byggd, vårt tempel rest mot skyn.

Väl ej af sten men af kärnfriskt virke från våra stora starka Dalaskogar. Väl ej ett slott med höga torn och tinnar — ett enkelt hus allenast utan grannlåt,

ett verk, hvars grund af små små stenar murats, hvars väggar fogats hop af många, många bitar, hvars tak af många små små slantar bildats.

De bitarne, de bilda dock ett helt. Det hvita huset, det är dock ett tempel, en helgedom, där många höga makter ska dyrkas varmt i tro och hänförd andakt —

ljusguden, sångens och musikens andar, kunskapens, arbetets och fredens makter, kulturens alla goda, glada gudar. Det enkla huset, det är dock ett slott med skatter bidande i sina kamrar — bildningens skatter, ganska ringa ännu, men de ska växa, kamrarna ska vidgas till djupa grufvor, där en hvar som vill kan bryta malm till smycken eller verktyg. Det är en själens verkstad, detta hus, en andlig kraftstation, ett stort maskinhus. Redskap ska smidas här, men också vapen, redskap till fredens värf, till sådd och odling,

men också svärd och sköldar till försvar mot våldsmän, mörkmän, alla slags desperter.

Och våra ordnar och föreningar, som alla äro lefvande maskiner, sinnrika, skapade till allmänt gagn, till hela mänsklighetens väl och lycka, här ska de alla samlas och monteras, här ska de surra gladt och utan gnissel och sända ut sin kraft och allt sitt ljus till hem och själar rundt omkring i bygden.

Det är ett fridlyst hem, vårt hus, hitin må icke hämd och hat och häskhet tränga. Men här må alla händer vänligt mötas, och här må alla skilda stämmor enas och smälta hop till en harmonisk kör. Och alla fötter må i leken gå i samma rytm och alla pulsar slå i samma hurtigt fasta fria takt, och samfällt alla själar lyssna må till spel och tal, till klara varma toner, till djärfva sanningsord och vackra tankar.

Då ska det ske som vi ha väntat länge, då ska vi bli ett folk och bli en makt, och detta hus, som folket själft har byggt, ska stå som ett berg så fast och tryggt, ja som en borg mot allting lågt och orätt, mot hvarje fördoms sega tyranni mot rus och råhet, lögn och barbari.

Så hälsa vi, husets värddar, våra gäster från skilda hårdar välkomna till egen gård och grund! Vi bjuda er skåda och pröfva, vi bjuda er blick' att ströfva i salar och kamrar en stund!

Må alla i hemmet trivas, må alla i endräkt lifvas af samma glädje att målet är nådt. Men ännu må träget vi alla sträfva att belt få kalla det vårt, detta drömda slott.

Så må vi här ofta samlas de ungas led och de gamlas till lek eller möda, i strid eller frid. Men hur vi än kämpas och kivas hvar skiljande mur må ritvas, hvar dörr stå öppen och vid.

Och hur vi än leka och festa, må allvaret alltid gästa vårt hus och adla vår lek och vårt glam — ett allvar som musklerna knyter, som flammor och lågar och bryter i ord och i gärningar fram.

Så ska den för visst som en kyrka ge andakt och tröst och styrka vår högtidssal så luftig och ljus. Och allt fler skall till gäster den bjuda — till alla dess hälsning vill ljuda: välkomna till folkets hus!

Karl-Erik Forsslund.

Konsumtionens organisation.

Den kooperativa rörelsen vinner allt mera terräng i alla länder med utvecklade kapitalistisk ordning. I England, dess hemland, har den redan hunnit så långt, att den sysselsätter cirka 15,000 personer i sina affärsföretag. I Tyskland har den kooperativa rörelsen under de sista tio åren gjort storartade framsteg; den har vida öfverträffat de största optimisters förhoppningar.

Orsaken är icke svår att finna. En rörelse gör endast då framsteg, när den hvilar på en sund grundval. I ett affärsföretag gäller detta mer än någonsin. Skall en kooperativ affär göra framgång, måste den uppfylla en del förutsättningar, hvaraf den främsta och svåraste är *konkurrensdugligheten* gentemot *privatkapitalismen*.

Hvarför är denna förutsättning den svåraste? frågar man. Helt enkelt: privatkapitalismen tar sina varor, må det vara handelsvaror inom handelsvärlden eller råmaterialer inom produktionen, där den får dem *billigast*. Privatkapitalismen söker vidare trycka ned *arbetslönen* på minsta möjliga nivå, under möjligaste lång utsträckning af *arbetstiden*. För arbetarnes kooperativa rörelse *måste* dessa privatkapitalistiska faktorer rymmas ur vägen. Den *måste* betala anständiga löner, den *måste* införa en ordnad arbetstid och den *måste* inköpa sina varor där, där den vet, att arbetarne som tillverkat dem behandlas anständigt och bli anständigt betalade för sitt arbete.

Hvad har arbetarnes kooperativa rörelse nu att sätta däremot för att ändock förblifva konkurrensduglig? Sin *organisation*. Ingenting annat. Ty enbart på idealismen låter sig ingen affär grundläggas.

Där är orsaken, hvarför den tyska kooperationen först under de sista tio åren gått framåt. Den hade under 1860- tills in på 1880-talen hufvudsakligast sysselsatt sig med *produktionsföretag*. Och det ligger ju nära, att vid en förolyckad strejk t. ex., arbetarne låta hänföra sig af idén att *själfva* taga hand om produktionen, hvilket de sedan genom ett kooperativt produktionsföretag söka utföra. Här inträffar nu det, som vi ofvan sagt. De *måste* betala bättre löner än i privatproduktionen, de ha vidare med svårigheter att räkna vid kapitaliseringen af företagen, svårt att få den riktiga, kommersiellt företag, ledningen o. s. v. Och de ha vidare sedan att räkna med konkurrensen, hvilken de *måste* upptaga på kanske ännu sämre villkor än privatföretagen. Och de ha *ingenting* annat att sätta däremot, än sina klassbröders *idealism*, som sagt, den tänkbarast dåliga grundval för ett produktivt företag, som gifves i handelslivet öfver hufvud taget.

Vidare betyda de produktiva kooperationsföretagen i *regem* icke alls någon högre form inom produktionen än de privatkapitalistiska. De äro i sin tendens icke *socialistiska*, då deras eventuella vinst endast faller delägarna till godo, hvilket vill säga dem, som själfva arbeta i rörelsen. Ett undantag bilda väl Danmarks produktiva rörelser, som startats af den danska landsorganisationen, såsom bryggeriet Stjernen och Svendborgs Margarinfabrik. Men hade dessa icke en i hvarje hänseende väl organiserad facklig och politisk arbetarörelse såsom stödjepelare, så hade de troligtvis redan i början gått all världens väg. Men med Danmarks goda och principiellt skolade arbetarörelse var det möjligt att starta företagen, kanske endast i *Danmark*. I Tyskland gick det icke med de produktiva företagen. Det ena efter det andra *måste* likvidera kort efter sitt startande. T. o. m. i Hamburg med sin goda arbetarörelse *måste* ett kooperativt bageri i slutet af åttioalet likvidera.

Så hade de tyska arbetarna förlorat lusten till produktivt kooperativt och de stodo delvis pessimistiskt sinnade mot hela den kooperativa rörelsen. Brändt barn skyr elden.

Under tiden hade nu rörelsen i England utvecklats sig med stormsteg. Den bars därstädes af en helt annan princip. Och dess framgång verkade naturligt också öfver på Tyskland och dess arbetarörelse. Denna andra princip heter: *konsumtionens organisation*. Redan länge hade också i Tyskland konsumtionsföreningar existerat, delvis med god framgång. Men arbetarörelsen hade icke vidare intresserat sig för dessa. Så befunno de sig i rent borgerligt farvatten, arbetade efter samma princip som privathandeln; deras hufvudmål bestod däri att arbeta med profit för att vid årslutet kunna ge största möjliga utdelning. I Sverige tyckes, så långt jag på grund af tidningsnotiser kunat se, samma anda vara härskande i de kooperativa handelsföretagen. Också hos oss i Tyskland är den ju ej helt försvunnen *ännu*, men ju mera arbetarna själfva taga hand om konsumtionsföreningarna, ju mer blir också den ena riktiga kooperativa principen genomförd.

Och den ser ut så: man organiserar konsumtionen. Det heter med andra ord, att man ger distributionen (delningen af lefnadsmedlen) en fullständig organisation. Emot den oordnade privathandeln, med sin, man kan säga, vanvetliga apparat af handelsbodas nära nog i hvarje hus, sätter man den organiserade varuförsäljningen. Här arbetar kooperationen redan från första stund med bättre förhållanden än privatkapitalismen. Den senare har ofta på en enda kort gata en hel del cigarrbutiker, kolonialvaruhandlare, diversehandlare, klädes- och manufakturhandlande o. s. v. Alla kosta stora summor i hyror, underhåll o. s. v., hvilket naturligtvis indirekt måste betalas af kunderna, alltså af konsumenterna. Nu kan man alls icke inse, att det är nödvändigt, att hafva en sådan komplicerad apparat, som först och främst kostar storartade summor i underhåll och sedan ju också ger en rätt nätt afkastning för innehafvarne. Men den saken kunna konsumenterna själfva bedriva och då de icke behöfva en butik i hvarje hus utan äro nöjda med en kanske för flera gator, en butik som dessutom för alla nödvändiga livsmedel, så *förbilligas* distributionen helt betydligt och dess eventuella vinst faller de konsumterande till godo. Det är den välorganiserade distributionens stora fördelar, i motsats till den planlösa privathandeln. Så äro de kooperativa konsumtionsföretagen i stånd att med stor framgång upptaga konkurrensen med privatkapitalismen på detta område.

Men än vidare. Vi talade ofvan om *profiten*. I den socialistiskt organiserade kooperativen får man icke arbeta längre med den gamla grundsatsen i detta hänseende, det är att vid årslutet utdela så stor dividend som möjligt. Utan vi måste lägga in en socialistisk tendens i hela denna organisation.

Banbrytande i denna riktning var bland andra i Tyskland Konsum-, Bau- und Sparverein Produktion i Hamburg, vid hvars startande förf. till dessa rader medverkat. Såsom namnet säger är föreningen en konsumtions-, byggnads- och sparförening, som *tillika* vill sysselsätta sig med produktionen. Dess program går ut på att först organisera konsumenterna, eller som vi kalla det, konsumtionens organisation (organisation des consoms). Efter hand som detta lyckats öfvergår föreningen till egen produktion; den öppnar sådana produktiva företag, som arbeta för dess egna behof. Så har »Produktion», som startades 1898, redan nu eget bageri och eget slakteri.

Men än vidare. Endast en ringa del af årsvinsten delas ut åt delägarna, resp. konsumenterna. Största delen

af vinsten afsättes till fonder, hvaraf medlemmarnes *nödfond* är en af de viktigaste. Föreningen säljer sina varor endast pr kontant, men den inrättar en nödfond för hvar och en medlem, dit en stor del af årsvinsten föres och som står medlemmarna till förfogande när de råka i nöd, vid arbetslöshet o. s. v. Vidare har föreningen en sparkassa för sina medlemmar; de penningar som sättes in där få endast användas till byggnad af *arbetarebostäder*. Redan för tre år sedan hade föreningen fyra egna hus med småvåningar på 2 rum och kök. För närvarande håller föreningen på att bygga öfver 300 bostäder på en egen stor tomt, där också ett försäljningsmagasin kommer att öppnas. Det är klart, att en dylik företagsamhet på byggnadsområdet snart kommer att inverka betydligt på *hyrorna i allmänhet*. Föreningen »Produktion» har f. n. ungefär 1,900 medlemmar och 35 försäljningsmagasin. Omsättningen utgjorde 1904 cirka 3,000,000 mark. Sparkassan hade en insättning af öfver en million mark. Nödfonden utgjorde 105,000 mark o. s. v.

Detta är alltså konsumentorganisationen på lokalt område. De sälja sina varor *endast* åt medlemmar af den kooperativa föreningen. Hvem som vill köpa varor i föreningen *måste* vara medlem. Det bjuder för öfrigt lagen öfver kooperativa företag i Tyskland; men också om icke lagen foreskref sådant skulle våra konsumtionsföreningar *på inga villkor* sälja varor åt *icke medlemmar*. Det skulle strida mot vår kooperativa uppfattning. Endast när man drifver företaget med *medlemmarna* kan man tala om en konsumentorganisation, endast då har man en riktig grundval för omsättningen och endast då kan man med framgång öfvergå till egen produktion.

För att göra inköpet så billigt som möjligt ha konsumtionsföreningarna i Tyskland sammanslutit sig till en inköpsförening, (Grosseinkaufsgesellschaft Deutscher Konsumvereine), som startades 1894. Omsättningen i detta sällskap stegrades från 541,471 mark år 1894 till 33,929,405 mark år 1904. Och just denna centralorganisation för inköp af varorna som sedan säljas i de lokala konsumtionsföreningarna, är den som allt mer skall öfvergå till egen produktion. För närvarande uppför den en tvål- och såpfabrik i Aken (Elbe).

Så komma vi till vår kooperativa uppfattnings förverkligande: konsumenternas organisation utgör grunden till produktionens organisation.

I den kooperativa rörelsen är det *kvinnan* som måste vara hufvudpersonen. Arbetarekvinnan alltså är det, som med all energi måste kasta sig in i den kooperativa rörelsen, bli medlem i konsumtionsföreningen och sörja därför, att alla hennes inköp af livsmedel endast göras i föreningen. Och hon har vidare att gå på föreningens generalförsamlingar och där sörja för, att förvaltningen och arbetet sker efter socialistiska principer, så att icke konsumtionsföreningarna degraderas till blotta krämreföretag. Och arbetarehustrun har vidare att se till, att varorna, som föreningen tillhandahåller, också äro tillverkade af arbetare, som bli behandlade som människor och betalas anständigt. Våra socialistiska arbeterskor och arbetarehustrur i Tyskland räkna i detta hänseende så: »Lefnadsmedlen smaka oss först då, när vi själfva genom vår förening äro våra egna leverantörer, och vi ha först den riktiga njutningen af dem, när vi veta, att arbetaren som tillverkat dem *icke* arbetat för en hungerlön, som låter hans familj förkomma i nöd och elände; först när vi veta att han har en anständig lön och behandlas som en människa, först då ha vi den riktiga njutningen af livsmedlen. Och därför köpa vi endast i vårt kooperativa företag».

Gack och gör du sammanledes!
Wilhelm Jansson, Berlin.

Vårt sommarbarn.

Det förslag fröken Ebba Vestberg i förra numret af Morgonbris framställde vann genast anklang hos våra kvinnor.

Just i midsommartid, då alla som kunna försöka att komma ut till landet för att hämta hälsa och krafter i sol och barrluft, just i den tid då alla de barn som både genom enskildas och skollofskoloniernas försorg sändas ut från stadens kvalm att fylla sina lungor med renare och friskare luft, sved det i hjärtat vid tanke på alla dem som trots allt som gjorts ändå ej kunde få komma ut.

Det framställda förslaget upptogs därför med sympati och Morgonbris redaktion anskaffade en bössa, som med påskriften: »Git om du kan 10 öre eller mer till att underhålla ett litet barn för på landet en månad», sändes omkring på atelierer och andra arbetsplatser. Efter några dagar öppnades bössan och befanns innehålla 18 kr. och 18 öre.

Vårt sommarbarn blef lilla Majken, 11 år, som tillsammans med sina 6 syskon var dömd att tillbringa sommaren på en af de stora hyreskasernernas gårdar, eller gatan utanför. Det blef sol i hennes ögon då hon tillfrågades om hon skulle vilja komma ut på landet en månad, men mamma blef allvarsam — det fordrades naturligtvis åtskilligt i utrustning för att kunna vara från hennes omsorg och tillsyn. Detta afhjälptes dock genom Stockholms Allmänna Kvinnoklubbs beklädnadskommitté och den 7 juli bar det i väg, långt bort till skog och hagar, doftande hövålmar och vajande sädesfält, till den snälla tant och farbror i Svartvartorp som förut hade ett feriebarn, en gosse från Stockholm. Som vår lilla flicka gärna fick vara kvar till de andra feriebarnen där på orten återvände, den 16 augusti, anskaffades bland några vänner det lilla felande beloppet och en vacker dag kom den lilla, duktiga och glad och neg så vackert och bad hälsa till alla dem som hjälpt henne till landet.

Om det varit roligt? Ja-a då! Har du badat? Ja om söndagarne, ty vi fingo ej gå om icke någon äldre hade tid att följa med. Hvad har du gjort därute hela sommaren? Plockat bär i skogen, och lekt, och åkt i bölass så höga, så höga så. Har du inte hjälpt tant att göra någon nytta. Jo ibland har jag fått diska, och så har jag vallat korna. Och för hvarje svar hon gaf log hon vid tanken på så roligt allt detta varit. Och tant och farbror bad vårt sommarbarn vara välkommet nästa sommar. Få se om ett år. Men ett år säkert, att med de ören fattiga arbeterskor lagt samman, har det lyckats att göra en sommar ljus och glad för ett litet människobarn och som nog, då hon på allvar träder ut i livets kamp, skall utgöra ett af de få ljusa minnen från barndomstiden som ett proletärbarn har att gömma på.

—d.

Något om nevrastheni hos arbetarekvinnor.

II.

I förra numret af denna tidning talade jag särskildt om den s. k. utmattnings-nevrasthenien, som inom arbetarehustru världen väl oftast påträffas hos arbetarehustrur med många barn under bekymmersamma lefnadsförhållanden. I denna artikel skulle jag vilja vända mig till de ogifta arbeterskorna, ty enligt hvad jag själf har sett under de sista åren är nevrasthenien äfven ibland dem en mycket utbredd sjukdom.

Mer än en gång har jag hört en uttröttad arbetarehustru med en stor barnskara afundsamt tala om »den lyckliga ensamma kvinnan, som bara har sig själf att försörja», och att en sådan människa genom sitt »lätta och lindriga» arbete kan hemfalla åt samma sjukdom som hon själf, det har hon nog svårt att förstå.

Men om vi tänka på hvad som förut är sagdt om nevrastheniens väsen, och att den sjukdomen kunde uppstå såväl genom ett uttömande af lifskraften som genom ett hämmande däraf, så skola vi möjligen finna en förklaring till att den utarbetade och den ensidigt arbetande kvinnan just genom sitt arbete kunna ådraga sig samma sjukdomssymptom.

Bland de ogifta arbeterskorna är det nog förnämligast sömmerskorna, som genom det ensidiga, stillasittande lif, de föra, bli offer för nevrasthenien. Af de svårare sjukdomsfall, som jag själf iakttagit, ha mera än två tredjedelar varit att finna bland sömmerskor.

Sjukdomsbilden kan vara mycket skiftande, men i grunddragen är den densamma, som jag förut beskrifvit: En allmän känsla af oro och ångest, ojämt lynne och lätthet att brista i gråt, trötthet och sömnlöshet, smärtsam och oregelbunden menstruation, dålig aptit, förstoppning, hufvudvärk och hjärtklappning och ibland äfven anfall af darning och kramp samt bestämda kroppsliga smärtor.

Men liksom anledningen till sjukdomen var en annan än vid »utmattnings-nevrasthenien», så är också behandlingssättet annorlunda. Här skulle det föga hjälpa att ordinera absolut hvila. Tvärtom har det ofta iakttagits, att sjukdomen under en fullkomlig hviloperiod snarare försämrats än förbättrats. Botemedlet består fastmer uti ombyte af arbete under lång tid, eller, om detta är omöjligt, åtminstone förändradt lefnads sätt under den tid, den sjuke själf disponerar.

För några år sedan läste jag i en rysk bok om ett idealsamhälle, och däri stod det bland annat beskrifven en större syateljé, grundlagd af några intelligenta, viljestarka kvinnor. På allt sätt sörjdes här för arbeterskornas hälsa, och härigenom blef arbetslusten större, och kraften uthålligare. Ateljén stod i förbund med en större trädgårdsförening, också denna grundad af kvinnor, på landsbygden, och hvarje sömmerska fick 2—3 månader på året arbeta därute bland blommor, bär och frukt. Och båda företagen lönade sig väl. Icke annorstädes kunde man uppvisa så glada och dugliga arbeterskor.

Genom sammanslutning och energi skola vi möjligen i en framtid kunna nå dit, att vi bli i stånd att grunda sådana där ideala inrättningar. Men skulle icke tills vidare mången arbeterska kunna införa samma idé i sitt enskilda lif? Hvarje ung flicka, som bestämmer sig för sömmerskans yrke, skulle icke hon äfven kunna bestå sig en kurs i trädgårdsodling, hönskötsel eller annat landarbete för att sommar, höst eller vår lifnära sig därmed? Och nu, när landarbetet så småningom börjar höjas i värde äfven rent ekonomiskt sedt, skulle icke mången sömmerska kunna taga tjänst vid en bondgård under skördetiden? Hvad som förlorades i arbetslön, skulle helt säkert vinnas i hälsa och kraft. Om våra bleka, utpinade sömmerskor på hösten återvända till staden, solstekta både ut- och invärtes, skulle de ha en helt annan motståndskraft mot vinterns sugande och nedtryckande in-neliv.

Detta vore radikalbotemedlet såväl som det bästa sätt att förebygga nevrastheniens utbrott hos arbeterskor med ensidigt, stillasittande arbete.

Men jag vet väl, att på grund af många olika skäl kan detta medel ej tillgripas af alla. För de öfriga återstår då att så förnuftigt och sundt som möjligt inrätta sitt lefnads sätt i ansende till den tid, de själfva äro herrar öfver.

Nevrastheni är en sjukdom, som plågar komma så småningom, och li-kaledes måste dess botande ske så småningom. Det gäller blott att icke misströsta. Det finnes intet läkemedel, som med ens kan bota sjukdomen, men genom ett regelbundet och sundt lefnadssätt kan slutligen fullkomlig hälsa uppnås. Är sjukdomen af allvarigare art, bör dock alltid läkare rådföras, ty den sjuke kan aldrig själf med säkerhet veta, om icke ett organiskt lidande ligger till grund. Men är sjukdomen verklig nevrastheni, då kan ingen läkare bota den, om ej den sjuke själf medverkar och inrättar sitt lif efter de gifna föreskrifterna.

Det är då till att komma ihåg, att allt hvad som stärker och härdar kroppen i allmänhet, äfven tjänar till att upprätta och bevara den svunna nervkraften. Människans lifskraft är oerhörd stor och kan åter hela hennes brister, så snart den blir ledd in på rätt väg.

För en arbeterska med stillasittande sysselsättning gäller det först och främst att sörja för, att kroppen får tillräcklig rörelse. Hon bör därför under sin fritid göra långa promenader i det fria, men om hon känner sig trött, bör hon endast gå sakta och ofta hvilas. Vårare borde hon lära sig och vänja sig vid att dagligen utföra vissa fristående, gymnastiska rörelser. Gymnastik är ju numera en ting, som utövas i hvarje skola, och det kan icke nog betonas, huru nyttigt det skulle vara, om hvarje flicka ville fortsätta med daglig gymnastik äfven i hemmet.

Härtill komma sedan de vanliga föreskrifterna om god, närande föda, intagen på regelbundna tider, noggrann skötsel af huden genom tvättningar och bad samt begagnandet af en lätt sittande men ändå tillräckligt varm beklädnad. Tillfredsställes noga dessa kroppens behov, skall också så småningom det för många svåraste sjukdomstecknet, sömnlösheten, ge vika, isynnerhet om man vänjer sig vid att gå till sängs på regelbundna tider, helst ett par timmar före midnatt. Och har den sjuke kommit därhän, att sömnen är god, lugn och tillräcklig, då är hälsan snart i annalkande.

Men hur ofta ha icke dessa förhållningsregler predikats för döfva öron? Jag tviflar på, att det i vår upplysta tid finnes någon arbetande kvinna som icke vet, hvad som hör till ett förnuftigt, sundt lefnadssätt, men hur många är det väl som rättar sig därefter, äfven om hon har både tid och förmåga därtill. Hvarför? Det är lusten, som saknas, lefnadslusten. Den "lyckliga" ensamman kvinnan, som endast har sig själf att sörja för, gripes så lätt af den tanken, att hon själf och hennes hälsa är utan betydelse. I våra dagar talar man så mycket om kvinnosläktets höjande och stärkande, men man glömmar ofta, att kvinnosläktet består af enskilda kvinnor, och att om hvarje kvinna lade an på att hålla sig själf frisk och glad, vore målet ej långt åflägsset.

Jag tror dock att för en kvinna är det svårare än för en man att lefva och arbeta för sin egen skull. Den önskan, att någon måtte behöfva henne, ligger så djupt rotad i kvinnonaturen, och blir denna önskan ej tillfredsställd, är det för många, som om lifvet ej vore värdt att taga vara på. Men hur ofta ser man icke en sjuk och bräcklig kvinna helt hastigt blomstra upp, bli stark och arbetsduglig, därför att hon "fått något att lefva för". Hon har nu icke längre tid eller råd att vara sjuk; hon blir mån om sin hälsa, söker på allt sätt återvinna och stärka den.

Jag skulle därför vilja sluta denna artikel med ett råd till hvarje ensam kvinna: Sök dig ett lifsinnehåll! Och var viss om att alltid finnes det någon eller något som behöfver dig. Särskildt inom arbeterskornas värld är det just nu så mycket att förbättra, så mycket att ägna hela sin häg och lust åt. Genom samarbete och enskild uppoffring kan hvarje kvinna ut-

rätta något och därigenom finna tillfredsställelse och mening med sitt lif.

Anna Clara Romanus.

Barbariska strafflagar.

En fattig moder dömes till iängelse på vatten och bröd.

Vi äro här i Sverige vana vid att jämt höra talas om huru vårt grannland Danmark i mångt och mycket står framför oss på kulturens olika områden.

Ehuru sanningen häraf ej kan förnekas, så finns det dock äfven där, och synnerligast inom vissa institutioner, många mörka fläckar att peka på, fläckar, hvilka för en nation som den danska, som har namn om sig för sin upplysning och sitt frisinne, utgöra verkliga skamfläckar. I synnerhet är detta förhållandet hvad strafflagstiftningen angår. Det finns här i denna uråldriga lag bestämmelser som rent af äro rester från en svunnen barbarisk tid, till exempel vatten- och brödstraffet, hvilket kan dömas personer af båda könen ända till 30 dagar. Detta straff användes icke endast när det är frågan om grofva brott, utan äfven när det gäller bl. a. bristande barnuppfostringsbidrag.

Ett sådant straff har nyligen en fattig fabriksarbeterska undergått i Köpenhamn. Dock, de omständigheter hvarunder detta skedde äro af så upprörande art, att vi icke vilja undanhålla våra läsare flickans historia i fråga, hämtad ur danska Soc.-Dem.

Hon heter Karen Hansen, och är dotter till en fattig torpare på landet, och hon, som så många andra, reste till den stora staden Köpenhamn, tog arbete vid en vattenfabrik och förtjänade här 7 å 8 kr. i veckan. Allt gick någorlunda till hon skulle blifva moder. Hon tog då plats på barnbördshuset i Köpenhamn och födde här sitt barn.

Hennes ytterst svaga fysik i samband med barnsörden medförde emellertid att hon i hela sex månader fick vistas på sjukhuset, och under denna tid betalade hennes fästman regelbundet underhållsbidraget för barnet hem till moderns födelsesocken, dit barnet var afsändt och vårdades. I denna socken är det storbönderna som råda på sockenstämma, och det var dessas hjärtlöshet som var orsak till Karens vatten- och brödstraff.

Då Karen omsider tillfrisknade efter sitt långa sjukläger och väl utkommit från sjukhuset, insjuknade fästmannen, och här var tyvärr allt hopp ute redan från början. Den unga mannen föll offer för proletärsjukdomen tuberkulosen och det gick hastigt utför med honom.

Under dylika omständigheter var han naturligtvis urständad att betala för barnet och socknen vände sig då till Karen, som eländig och utpinad, knappast förtjänade till sitt eget uppehälle. Men det gafs ingen pardon, hon hotades med fängelse om hon ej skaffade pengar.

Kan det tänkas något sorgligare än dessa två unga människors öde. Han döende, medveten om att den kvinna han älskar tvingas i fängelse, därför att bådas fattigdom och sjukdom hindrar dem i att göra sina skyldigheter gent emot deras barn.

Och, att så veta sig ingenting kunna göra för att hindra denna grymhet, bara vara maktlös. Och med döden för ögat pinas han af en ny sorg, tänk om han dör medan Karen sitter i fängelse!

Uppfylld af rädslan vid tanken på att dö ensam beder han Karen underkasta sig de 6 dagarne vatten och bröd genast, så hon kan komma ut och vara hos honom i hans dödsstund.

Och Karen gick den tunga vägen till fängelset.

Reglementet gifver de fångar som dömas vatten och bröd rätt till vissa s. k. mellandagar, på hvilka fångarne ha rätt till vanlig kost, men härigenom ökas dagarnes antal. Dock, Karen tog alla 6 dagarnes vatten och bröd i en följd; hon tänkte ej på sig själf, utan bara på att snarast komma ut, och till sjukhuset till sin döende fästman.

Då befrielsens timme slog var hon så svag och utpinad att hon knappast orkade ner för trappan. Hon begaf sig till sjukhuset, och fick det meddelandet, att hennes fästman dött samma dags morgon kl. half 5, »men», tillade sjuksköterskan, »det sista han uttalade var ert namn, ty ni hade ju lofvat att komma och vara hos honom i hans dödsstund».

* * *

Nu står Karen ensam med sin sorg och sitt barn och äfven ensam om att försörja barnet, och kan hon icke detta, får icke socknen sitt, ja, då kan hon änyo sättas i fängelse på vatten och bröd, ty så kan man ännu behandla en fattig moder i Danmark. Det är barbariskt, men lagligt.

Dylika lagar är en skam för en upplyst nation och denna skam drabbar tungt de män i den lagstiftande församlingen som ej endast ville bevara dessa emot all humanism stridande straffbestämmelser, utan ytterligare öka på med flera af samma slag, exempelvis den nyantagna s. k. pryggelagen, sorglig i äminnelse.

Men den unga flickans öde pekar äfven på en annan sak. Den påminner oss slående om bristen på kvinnor med säte och stämma i den lagstiftande församlingen, ty sutte kvinnorna där, och ägde medbestämmanderätt i fråga om de lagar deras kön skulle lyda, skulle snart dylika barbariska lagparagrafer bli bortsopade, och humanare reformer tråda i stället, ty kvinnorna skola först och främst tänka på att ömma för de svaga, för mödrarne och barnen.

Ett allvarsord till kvinnorna.

Man kan i vår tid i många fall ha orsak till glädje och stolthet öfver olika sidor af den kultur som människan i sin marsch framåt lyckats nå och som borde äga förutsättningar att tillföra flertalet ett ljusare och bättre lif.

Man kan konstatera att vår tid i många afseenden bildar epok i den mänskliga kulturhistorien, främst därför, att den stora massan af folket som förut lefvat mer omedvetet börjat alltmer vakna och inse lifvets mening på helt annat sätt än förr.

Men jämsides med detta kan man också konstatera, att vår nuvarande kultur äfven har många mörka sidor. En af de mest framträdande bland dessa är, att den är så litet ägnad att dana de utvecklade, fullödiga och harmoniska människor som framför allt annat är ett af de oundgängligaste villkoren för att kunna uppbygga ett nytt och ändamålsenligt samhälle. Vår rent maskintekniska utveckling, under nuvarande samhällstillstånd, verkar i många fall hämmande på den individuella utvecklingen; den är snarare ägnad att förvandla människorna till operonliga maskiner än till storslidade personer. Detta är en af vår tids största faror för framtida utveckling som måste undanrödjas. Ty det är nog så träffande sannt hvad en gång skrefs af en i vårt politiska lif bemärkt man: »Att lika omöjligt som det är att bygga ett marmortempel af grästen lika omöjligt är det att bygga ett nytt idealsamhälle af oppfostrade och utvecklade människor».

Man torde således, huru medveten man än må vara om samhällsformer-

nas och de yttre inflytelsernas stora betydelse på människorna, dock vara ense om, att ytterst i marschen framåt, mot ljus och lycka, är det första villkoret bättre människor som sedan nog med lätthet skola omskapa de yttre formerna för vårt samlif till de bäst passande.

Det är således inifrån som det goda och lifsbefrämjande skall spira och växa för att så småningom omforma det yttre till den harmoni vi alla längta efter i vårt dagliga lif.

Utgående från dessa synpunkter ha gifvetvis kvinnorna, främst i egenskap af uppfostrarinnor, den största mission att utföra då det gäller att dana ett nytt och bättre människosläkte. Därför måste också kvinnorna göra sitt bästa för att bli så lämpliga som möjligt för den plikt och än mer intresse de böra ha att fostra en generation med större vyer, med finare andliga och ideella synpunkter.

För att kvinnorna på detta mer indirekta sätt må bli i verklig mening kulturbefrämjande måste de helt naturligt känna ett starkare behof att tillägna sig större andliga resurser än flertalet hittills känt. Det är visserligen ofantligt svåra hinder som, särskildt för arbetarklassens kvinnor, försvåra utveckling och självbildning; men det finnes en faktor och får den komma till sin rätt öfvervinnes den många svårigheter, det är den inre drivande kraften att göra sin insats i framåtskridandet direkt eller indirekt på bästa möjliga sätt.

Kvinnorna måste framför allt bli mer själfständiga och trogna mot sig själfva. Det mest hämmande bandet på deras utveckling har varit osjälfständighet. *Frukta för hvad folk skall säga om de handlat som de bort i enlighet med sin egen natur, sitt eget väsens innersta lag, har varit starkare än deras personliga själfständighet.* I stället för denna har således kommit imitation af andra och således otrohet och disharmoni mot sig själfva. Klart är, att detta mer än annat verkat hämmande på den andliga synvidden; det blir i stället för det djupa, själfulla och personligt starka något slätt, maskinmässigt och operonligt som med sina menliga följder äfven visar sig i sättet att uppfostra det unga släktet.

Hvarje kvinna som vill dra sitt strå till det materiel hvaraf ett bättre framtidens samhälle skall byggas måste inse, att på henne hvilas största ansvaret för detta materiels beskaffenhet. Att få detta människomateriel af bästa kvalitet är kvinnans stora uppgift.

Att fostra en ungdom med själsförfining och förståelse, med mod och kraft, med hat till allt rätt och simpelt som smutsar och förfular, med kärlek till allt ädelt och skönt, med insikt om nödvändigheten af bättre samhälls- och samfundslif än vårt för folkets lycka; med dessa bärande synpunkter hos flertalet af kvinnorna och vi kunna gå framtiden gladt till mötes.

Adolf Wessman.

En hård strid.

Ja, om någonsin inom arbetare-rörelsen, är den nu på fjärde månaden pågående lockouten inom verkstadsindustrien en hård strid. En kamp, som arbetarne måste föra för att försvara sina fackföreningar, för att få ordnade löne- och arbetsförhållanden på de mek. verkstäderna, för att skydda sin arbetskraft mot underbetalning och förtidig utslagning — det är verkstadslockouten. Den fattiges ojämna kamp mot den rike, arbetarnes emot kapitalet, ett stycke social brottning, där priset framför allt är arbetskraftens ställning för framtiden — det är denna strids innebörd.

Striden fångslar allas intresse och den intresserar ej minst kvinnorna

som lönearbeterskor. Den föres äfven för deras del. Dessa i strid varande arbetare uthärda månads-långa försakelser och umbäranden ej blott för de egna fordringar, för hvilkas genomförande de tagit striden. De kämpa för lönearbetareklassens alla män och kvinnor. Ty lönearbetarne, de fattiga, de egen-domslösa, folket med tomma portmonärer och pantkvitton i byrå-lådorna i stället för värdepapper i schatullen, har blott en vara att salubjuda, och det är deras arbetskraft. Arbetskraften är den fattiges enda handelsvara, så länge den duger att saluföra. Det är för priset på denna vara man slåss. Ty arbetarne kunna ej sätta pris på sin vara, när de måste sälja den till utsagningslystna arbetsköpare, om de ej ha sina fackföreningar. Den sanningen gäller alla, kvinnor som män.

Ut öfver landet afvaktas spekulanterna i den mänskliga arbetskraften, inom alla branscher och områden, kvinnliga såväl som manliga, girigt verkstadslockoutens utgång. Visst är, att taga verkstads- och lockoutherrarne hem segern så spetsa arbetsgifvarne inom alla lägen öronen och sätta sig på sina höga hästar i utvecklade motståndslust mot alla framställningar från arbetarne. Men skärpes motståndet och hårdnacketheten, så komma de svagaste att lida därutaf, och det blir de kvinnliga arbetarne först och främst.

När de kvinnliga lönearbetarne sålunda ekonomiskt bidraga efter sin förmåga till de stridandes hjälp, så utföra de i första hand en handling af självbevarelsedrift.

Dock, det är ej endast männen som försaka i striden, bittert och hänsynslöst som den föres från verkstadsägarnes sida. Med männen försaka hustrur och barn. Arbetarehustrurna äro tränade i konsten förut och arbetarnes barn äro det äfven, men visst är att sammarens lockout har kräft det bästa som funnits af tro och hängifvenhet, af humör och motståndskraft mot fattigdom och nöd, från mer än en arbetarehustru. Det är de tusendens tysta kamp, den kamp som ej gör så mycket väsen af sig, därför att den är så beständig. Det är den gifta arbetarekvinnans hjältemodiga strid, och den får ej lämna andra kvinnor oberörda. När öfvermodiga arbetsköpare kasta familjeförsörjaren på gatan för fackföreningens skull och hustrun får en hel sommar uppehålla hemmet på lockoutunderstödet, så kunna vi vara öfvertygade om att den kvinnan får ej tänka på sig själf i första hand. Hennes blygsamma drömmar om hatt och kapp till sommaren ha fått anstå, och har hon djärfts hoppas på en ny klädning, så har det hoppet ordentligt svikits. Men hatt och kapp och klädning af gammalt snitt och ej fullt fraicha färger har dock blifvit henne en hedersrustning, ty hon har beställt profvet i proletariats första led.

Honnör för arbetarehustrun i lockouttider!

Och när en hjärtlös arbetsgifvare vräker familjen och bohaget — fattigt, äfven det, men kärt — af grymma händer bäres ut, så blir den kvinna, som då ej sviktar, en hjältninna.

Parad, kvinnor, för den medsystem!

I dag dig, i morgon mig. Vår enighet är vårt vapen och vår solidaritet vårt kapital. Det vapnet skola vi smida starkare och starkare och kapitalet skall aldrig upphöra att gifva utdelning. Det är vår önskan, vår tro, vår tillförsikt, att alla kvinnor skola redligen skänka sin kraft till vårt vapens stärke och vårt kapital förökande.

E. S.

Förrädare.

*Du träl under ömkliga lustars makt,
Du lismande, fala själ,
Som säljer din broder åt våldets jakt,
Och lamslår med gift hans hül,
Ditt namn väcker afsky liksom en pest,
Vårt skinn för din dräkt du flår,
Och fagnar förtryckarn, din heders-gäst,
Med det blod, som af oss du får.*

*Och hade jag icke barn och vif,
Som krossas af nödens vält,
Och gällde det icke de käras lif,
Jag hellre förgicks af svält
Än delade id och berörde lätt,
i brådska och tvång, din hand,
Ty själfva metallen mig synes frött
När du kommer invid dess rand.*

*Hur Judas, som sålde sin ädle vän
För mynt, han af bödlarne tog,
I ruelse silfret dem gaf igen
Och kvaltyngd som själfspilling dog,
Vi lära af bibeln: men du, mer fräck,
Triumf bär i tal och skick.
Stoltserande fyller du lugnt din säck
Med den blodskatt för oss du fick.*

*För rätt i kamraternas krets jag stred.
Och segern var viss och snar —
Hvem sålde förtryckaren våra led?
Förrädare, du det var.*

*Väl — njut då din blodskatt och göd
ditt hull
Och vet dig beskårs en dag,
Då soning skall krävas dig hel och
full
Och din kräfvare, det är jag.*

*Den skymf, som du visat vår brödra-
ked,
Vår flammande frihetskämp,
Den hunger oss tärde, som brann
och sved,*

*Och isade lemmars kamp,
Det hån, som när segrarn oss oket
bjöd,*

*Skar knifvasst med ordens fall,
Vårt gäckade hopp på lyftning, bröd,
Var viss, att du sona skall.*

Maria Sandel.

Fart i organisationen!

Industriarbeterskor, sömmerskor, ja alla kvinnliga lönearbeterskor, som ännu äro oorganiserade, böra bilda fackföreningar samt ingå i Kvinnornas fackförbund.

Det är endast genom enig sammanlutning som kvinnorna kunna vinna den behöfliga makten för att förbättra sina lefnadsförhållanden.

Så länge kvinnorna endast klaga öfver missförhållandena blifva dessa ej afhjälpta. De måste själfva taga sin sak om hand, sammansluta sig i fackföreningar och skaffa sig makt. Först då komma arbetsgifvarne att lyssna till deras rättvisa fordringar, först då slippa de svältlönerna, först då få de det, som de organiserade männen ägt i många år, nämligen medbestämmanderätt öfver sitt eget öde som arbeterskor.

Roles.

Berättelse af Maxim Gorki.

En bekant berättade mig en gång följande:

Då jag var som student i Moskva, kom jag att bo bredvid ett sådant där fruntimmer... du vet! Hon var polska och hette Teresa. En lång, kraftig byggd brunett med svarta, sammanvuxna ögonbryn och ett stort, groft ansikte, som tycktes hugget med yxa, in jagade hon mig en ständig förskräckelse med den djuriska glansen i sina mörka ögon, sin dofva basröst, sina åkarfasoner och hela sin väldiga, muskulösa månglerskegestalt...

Jag bodde i ett vindrum och hennes dörr var mitt emot min. Aldrig öppnade jag min dörr när jag visste att hon var hemma. Men detta var naturligtvis sällan fallet. Ibland hände det, att jag mötte henne i trappan eller på gården, och då smålog hon emot mig med ett leende, som jag fann rofgrigt och cyniskt. Tämligen ofta såg jag henne drucken, med slöa ögon, rufsig och med kläderna i oordning, och vid sådana tillfällen plågade hon småle särskildt obehagligt och säga åt mig:

»Jag hälsar er god dag, herr student!» hvarvid hennes dumma skratt ännu mer ökade min motvilja för henne. Jag skulle ha flyttat därifrån för att bli kvitt dessa obehagliga sammanträffanden och hälsningar, men jag hade ett sådant litet trefligt rum med en så vidsträckt utsikt, och det var så tyst och stilla på denna gata. Därför fann jag mig i det.

Men så en vacker morgon, då jag låg och drog mig på sängen och försökte hitta på någon förevändning för att icke gå på föreläsningen, öppnades dörren, och den där afskyvärda Teresa mullrade med sin basröst från tröskeln:

»God morgon, herr student!»
»Hvamed kan jag stå till tjänst?» frågar jag.

Hennes ansikte har ett förläget, bedjande uttryck, ser jag — ett för henne mycket ovanligt uttryck.

»Jo, ser ni, herr student, jag skulle vilja be er om en sak... Ni skulle väl icke vilja göra mig en stor tjänst?»
Jag ligger tyst och tänker:

»Hon ljuger! Det är bara ett attentat mot min kyskhet, hvarken mer eller mindre. Var stark, Jegor!»

»Jag är tvungen att skicka ett bref hem ser ni», fortsätter hon så sakta, skyggt och bedjande.

Fan må taga dig, tänker jag, men jag får väl hjälpa dig! Jag stiger upp, sätter mig vid bordet, tar fram papper och säger:

»Kom hit, sitt ner och diktera...»
Hon närmar sig, sätter sig försiktigt på stolskanten och ser på mig med skuldmedveten min.

»Nå, till hvem är brevet?»
»Till Roleslav Kaschput, Varschavavägen, i staden Sventsiany...»

»Och hvad skall jag skriva, säg...»
»Min käraste Roles... mitt hjärta... min trofaste älskade! Mätte Guds moder beskydda dig! Ack, mitt guldhjärta, hvarför har du icke på så länge skrivit till din sörjande lilla dufva Teresa...»

Jag var nära att brista i gapskratt. Den »sörjande lilla dufvan» var sina modiga tre alnar, hade en knytnäfve af skeppundsvikt och ett ansikte så svart, som om hon hela sitt lif fejat skorstenar och aldrig tvättat sig! Jag lyckades likväl på ett eller annat sätt betvinga min muntherhet och frågade: »Hvem är han, den där Bolest?»
»Roles, herr student» — hon tycktes nästan förolämpad öfver, att jag förvrängt namnet. »Roles är min fästman...»

»Fästman?!?»
»Hvarför blir ni så förvånad, herr student? Kan icke en ung flicka som jag ha en fästman?»

Hon, en ung flicka?!... Jo, jag tackar!

»Nej, hvarför icke! Allt är ju möjligt... Ha ni varit förlofvade länge?»

»I fem år...»

»Åhå, åhå», tänkte jag. Nå, vi skrefvo brevet — ett bref, så ömt och kärleksfullt, det försäkrar jag, att jag själf skola velat vara i Roles ställe, om brefskrifvarinnan bara icke varit Teresa, utan någon annan, litet mindre och nättare än hon.

»Jag tackar er af allt mitt hjärta för er godhet, herr student», säger Teresa och niger. »Kanske jag kan göra er någon tjänst igen?»

»Nej, tack så mycket!»

»Kanske herr studenten har några skjortor eller byxor, som äro trasiga?»

Jag känner att denna mastodont i kjolar kommer mig att rodna, och förklarar tämligen skarpt, att jag icke har något behof af hennes tjänster. Hon gick.

Ungefär två veckor förflöto... En afton sitter jag vid fönstret och hvisslar och undrar, hvad jag skall hitta på för att komma ifrån mig själf? Jag har tråkigt, det är fult väder, ingenstans har jag lust att gå, och af pur ledsnad började jag på med en själfanalys, mins jag. Det var icke heller vidare roligt, men något annat hade jag icke lust till. Dörren öppnas — gudskelof! Det kommer någon...

»Har ni mycket brådtom, herr student?»

Teresa! Hm...

»Nej... hvad är det?»

»Jag skulle vilja be herr studenten om att skriva ännu ett bref...»

»Det kan jag väl göra... Till Roles?»

»Nej, den här gången är det från Roles...»

»Hvad för slag?»

»Ack, jag dumma nöt, jag uttrycker mig så illa, — förlåt, herr student! Ser ni, den här gången är det icke för min egen del, utan för en väninnas... nej, jag menar icke väninna, utan... en bekant... Han kan icke själf skriva... och han har en fästmo, som heter liksom jag, Teresa... Kanske herr studenten skulle vilja skriva ett bref till den där Teresa?»

Jag ser på henne — hon ser helt förlägen ut, fingrarna skalfva, hon står och hackar och stammar... jag gissar hur det förhåller sig!

»Vet ni hvad, min sköna dam», säger jag, »det finns hvarken någon Roles eller någon Teresa, utan allt det där ljuger ni bara. Men det är icke värdt, att ni lägger ut edra krokar för mig, — jag vill icke ha någon närmare bekantskap med er... Begriper ni?»

Hon blef med ens underligt förskräckt och förvirrad, trampade af och an på samma fläck och smackade med läpparne, som om hon ville säga något, men icke kunde få fram det. Jag väntar på hvad det skall bli af allt detta, i det jag ser och känner på mig att jag måste ha misstagit mig en smula, då jag misstänkt henne för att vilja locka mig från dygdens stig. Här var tydligen fråga om något helt annat.

»Herr student», började hon, men med en afvänderande åtbörd vände hon sig sedan tvärt om emot dörren och gick. Jag stod kvar, kännande mig helt illa till mods, och hörde, hur hennes dörr slogs igen med en smäll, som om hon blifvit ond... Efter att ha funderat en stund, beslöt jag att gå in till henne, röpa henne tillbaka och skriva åt henne allt hvad hon ville.

När jag kommer in i hennes rum, får jag se henne sitta med armågarne stödda mot bordet och händerna hårdt tryckta mot pannan.

»Hör på», säger jag...

... Alltid när jag berättar denna historia och kommer till denna punkt, känner jag mig förskräckt generad... Att man kan vara så dum!

»Hör på», säger jag...

Hon rusar upp och fram till mig med gnistrande ögon, lägger händerna på mina axlar och hviskar... eller

rättare sagdt brummar med sin basröst:

»Nå, än sedan? Hvad är det mera med det? Det finns ingen Roles, och ej... Och ingen Teresa heller! Men hvad gör det er? Är det då så besvärligt för er att föra pennan öfver papperet, hvad? Ack, ni! Och ändå ser ni så hvit och fin ut! Nej, det finns hvarken någon Roles eller någon Teresa, det finns bara jag!... An sedan?»

»Ursäkta», säger jag, helt bestört öfver detta mottagande, »hvad är meningen? Finns det ingen Roles?»

»Nej, det gör det inte! An sedan?»

»Och ingen Teresa heller?»

»Nej! Jag är Teresa!»

Jag begriper icke ett dugg! Jag spanner ögonen i henne och försöker komma på det klara med, hvilkendera af oss som är tokig. Hon går tillbaka till bordet, letar där efter någonting och kommer så igen till mig, sägande i förolämpande ton:

»Om det var en sådan ansträngning för er att skriva till Roles, så se där ert bref, — tag igen det! Det finns väl andra, som kunna skriva åt mig...»

Jag tittar efter, — i handen har hon brevet till Roles. Hu-ui!

»Hör nu, Teresa, hvad skall det här betyda? Hvad behöfs det att andra skriva åt er, när ni ännu inte skickat i väg brevet, som jag skref?»

»Hvart skulle jag skicka det?»

»Till honom... Roles vet jag!»

»Men han finns ju inte!»

Nej, det var icke möjligt att bli klok på det här! Det var bara att spotta i alltsammans och gå sin väg. Men så började hon förklara sig.

»Hvad är det mera med det?» utbrast hon i förolämpad ton. »När han inte finns, så finns han väl inte!» Och hon gjorde en åtbörd, som om hon icke själf förstod, hvarför han icke fanns.

»Men jag vill att han skall finnas... Är jag kanske inte en människa som alla andra? Det förstås, jag... jag vet ju... Men det skadar ju ingen, att jag skriver till honom...»

»Ursäkta, — till hvem?»

»Till Roles, förstås!»

»Men han finns ju inte!»

»Ack, Jesus Maria! Hvad gör det, att han inte finns? Jag låtsar, som om han fanns!... Jag skriver till honom, och då är det för mig precis som om han finnes... Och Teresa, — det är jag, och han svarar mig och jag honom igen...»

Jag förstod... och jag kände mig så plågad, så skamsen. Alldeles bredvid, tre steg ifrån mig, lefde en människa, som icke hade någon varelse på jorden att älska och bli älskad af, utan som måste dikta sig en vän!

»Ser ni, ni skref det där brevet åt mig till Roles, och så bad jag en annan läsa upp det då trodde jag, att Roles verkligen fanns! Och därför så bad jag, att ni skulle skriva ett bref från Roles till Teresa... till mig. Om man skref och läste upp ett så dant bref för mig skulle jag bli alldeles öfvertygad om att Roles finns. Och det gör det lättare för mig att lefva...»

Ja-a... Fan anamma!...

Nå, från det ögonblicket skref jag punktligt två gånger i veckan bref till Roles och svar från Roles till Teresa. I synnerhet svaren affattade jag ypperligt... När hon hörde dem, tjtöt hon... tjtöt nere i basen. Och till gengäld för, att jag genom den uppdiktade Roles ömma skrivelser till henne framlockade hennes tårar, lagade hon alla mina trasiga strumpor, skjortor och andra persedlar... Men så omkring tre månader efter denna historia, blef hon satt i fångelse för någonting. Och nu är hon troligen död.»

... Min bekant slog askan af cigaretten, såg tankfullt upp mot himlen och tillade som avslutning:

»Hm, ja... Ju mera människan läppjar på den bästa drycken, desto lidelsefullare längtar hon efter den söta. Men det begripa icke vi, som

svepa in oss i våra bristfälliga dygder och betrakta hvarandra genom ett töcken af egenkärlek och öfvertygelse om vår fullständiga ofelbarhet...»

»Det leder till mycket dumt och... mycket grymt. Det är fallna varelser, säger man... Men hvad menas med fallna varelser? Först och främst äro de människor, ha samma kött, ben, blod och nerver som vi. Det har man tutats oss i öronen dag ut och dag in det ena århundradet efter det andra. Och vi höra på och... vete fan, hvarför alltsammans blir så dumt! Eller ha vi blifvit alldeles lomhörda af det ständiga predikandet om humanitet?... I själfva verket äro vi också fallna, till och med djupt fallna... i en afgrund af all möjlig inbilskhet och öfvertygelse om att våra nerver och våra hjärna äro vida öfverlägsna hjärnan och nerverna hos dessa människor, hvilka endast äro mindre sluga än vi och sämre än vi förstå att ställa sig som förträffliga... För resten kan det vara nog ordat om detta! Det är en så gammal historia att man nästan skäms att upprepa den... Gammal som gatan... ja!...»

Kvinnornas kooperativa rörelse i Stockholm. Idén om en husmödrarnas egen affär för matvaror närmar sig nu sitt förverkligande. Den i våra bildade Kvinnornas andelsförening Svenska Hem, kommer nämligen att i höst, omkring 1 nov., tråda i full verksamhet genom öppnandet af en försäljningslokal för specier och viktualier. Tvänne butiker äro för ändamålet förhyrda i Jakobsbergsgatan 6, hörnhuset vid Biblioteksgatan. Då »Svenska Hem» ej är startad som aktiebolag, utan som verklig konsumtionsförening, kommer handel att äga rum endast med medlemmar. Föreningen, som alltifrån sin början rönt liflig anslutning, räknar nu 466 medlemmar, som tecknat andelar å 20 kr. till ett belopp af tillsammans 25,160 kr. Föreningens expedition är från 11 sept. till affärens öppnande (hvardagar kl. 2—4) förlagd till Centralförbundets för socialt arbete byrå, Lästmakaregatan 6, där inskrifningsafgifter och tecknade andelar inbetalas samt ansökningsformulär för nya medlemmar, stadgar och upplysningar erhållas.

Vår sträfvan.

Genom många års energiskt upplysnings- och agitationarbete har den svenska arbetarrörelsen vuxit till en makt i såväl fackligt som politiskt hänseende.

Närmast som en följd af industrins utveckling till stordrift, som enskilda kapitalister helt och hållet slagit under sig, har uppstått sammanslutningen af arbetare i fackliga organisationer, genom hvilka dessa bevakade och taga vara på sina ekonomiska intressen, eller med andra ord skydda sin arbetskraft, det enda äga, mot hänsynslösa kapitalisters utsugning.

Utaf samma orsak, industrins utveckling, hafva kvinnorna i tusentals trängts in på arbetsmarknaden i många yrken, absolut hälsofarliga och onaturliga, och tvingats att sälja sin arbetskraft till kapitalet för att kunna lefva i en, många gånger hopplös, kamp för tillvaron.

Att i alla tider kvinnans värde och arbetsvärde underskattats af männen och samhället, har som en naturlig följd förorsakat, att hennes arbetskraft skall säljas billigare, en nära nog orubblig tanke hos kvinnorna själfva, hvarigenom hon blir en, oftast ofrivillig, orsak till konkurrens på arbetsmarknaden för sin kamrat, den manlige arbetaren.

Därför är det, som på senaste åren, ropen ha höjts på kvinnornas organisering.

Men detta får ej vara enda skälet för att upplysa och organisera kvinnorna; vi måste för vår egen och samhällets sunda utveckling göra det själfva.

Vår själfkänsla och stolthet måste resa sig upp mot det orättvisa i, att vi måste arbeta veckor, månader och år, utan att få så betalt, att vi kunna lefva något så när sorgfritt.

Vi måste finna det ovärdigt, att behöfva vara gamla och utslitna föräldrar till last, då vi själfva äro unga och starka.

Vi måste föra en förtvifad och indignerad kamp mot kapitalister och samhälle, som kasta hundra, ja tusenden af arbetarklassens kvinnor in i prostitutionen, denna institution, som är den grymaste skymf mot hela vårt kön.

Vi måste höja ansvarskänslan hos oss själfva, ha bort den misstanken från oss, att det enda skälet, hvarför en kvinna gifte sig är, att bli försörjd. Det är ett så naturligt skäl detta, en utväg att komma från det själsdödande lifvet på fabriker och atelierer, men så ofta missförstått och förhånadt.

Därför är det så nödvändigt att vi sammansluta oss i organisationer, för att genom enigt arbete nå full betalning för vårt arbete, och erhålla människovärde.

Då skola vi få förblifva friska och sunda och hafva tid och medel att utveckla vårt sjäslif, sätta oss in i och förstå tidens stora frågor och rörelser, och göra kvinnans kraf gällande i såväl det enskilda som politiska lifvet.

Då, om vi förena oss med en man, behöfva vi ej längre vara en »börda», utan ett stöd, en kamrat med känsla och ansvar för oss själfva, för samhället och nästa generation, barnen, som skola födas till världen friska och under lyckliga förhållanden.

* * *

Låt oss denna vinter göra storverk af agitation; gå in i våra fackföreningar och politiska ungdoms- och kvinnoklubbar, samt bilda nya afdelningar öfverallt i landet.

Låt oss odla gemensamhetskänslan, låta alla småsaker och personligheter vika för en enig, helig tro på arbetarrörelsens sak, och hängefvet arbeta för arbetareklassens, mannens och kvinnans frigörelse från kapitalisters, fördomars, mörkmäns och junkrars valde.

Agitationskommittén.

Kvinnliga Diskussionsklubben i Malmö har under dessa bistra lockouttider visat sin medkänsla för sina lidande systrar på ett synnerligen vackert och praktiskt sätt. Man har nämligen under sommarens lopp anordnat ett par vällyskade fester dels i Folkets park och dels i Linelund, hvilka, tack vare kvinnornas stillfulla arrangement, lyckats samla så mycket folk att vinsten kunnat räknas i hundralappar, 5 å 6 stycken. Dessa penningar ha sedan i smärre poster fördelats bland de lockoutades hustrur.

Vi tänka oss att denna välment vängåfva från de organiserade kvinnorna ha mottagits med innerlig tillfredsställelse af dessa hustrur, som utan skuld eller direkt part i saken ändå få lida oerhördt under lockoutens tryck.

Vi lyckönska klubben till det vackra resultat som deras goda tanke, arbete och solidaritet har åstadkommit.

Till de hårda.

Vet, den som fått på egna fötter vandra

Igenom lifvet, den ej dömer andra. Blott den som själf har kämpat lifvets strid

Kan rätt mot nödställd nästa vara blid

Blott den, som ej sin egen kraft fått pröfva,

Kan likar med en orätt dom bedröfva.

(Soc.-D.)

Vera.

Nya länkar.

Under sista kvartalet har två nya afdelningar ingått i Kvinnornas fackförbund, nämligen Lännesömmerskefackföreningen i Helsingborg och Kappsömmerskefackföreningen i Göteborg.

Lännesömmerskorna i Helsingborg känna vi redan genom vår partipress. Det var dessa sömmerskor som tidigt i våras invecklades i konflikt med Stenströmska linnefabriken därstädes, och hvilken konflikt slutade med seger för sömmerskorna, hvilka vid detta tillfälle lade i dagen att de besutto både vilja och solidaritet.

I Göteborg finns ett ofantligt stort organisationsfält för kappsömmerskorna, ty i denna stad inrymmer landets största kappindustri, och man räknar kappsömmerskornas antal i flera tusen.

Vi hoppas det skall lyckas den nybildade föreningen att samla alla dessa arbeterskor inom organisationens ram. Det behöfs arbete, vilja och energi. Besitta våra Göteborgs-sömmerskor dessa egenskaper då är framgången viss.

Vi önska båda afdelningarna välkomna i Kvinnornas fackförbund.

Moral — för mannen och för kvinnan. En mor satt tillsammans med sina barn och försäkrade dem om sin förstälse för ungdomen. Sönen studenten berättade: Du kan tänka dig, mamma, att det var ett lif på den där utfärden, som vi gjorde i går. Tre af Ellys flickväner förläskade sig i mig och jag i dem. Vi kysste hvarann i hemlighet. Det är allt bra härligt att vara ung ändå!

— Rätt så! skrattade modern. Var glad så länge du är ung; snart nog måste du bli gammal och stadig.

Dottern Elly berättade, glädjestrålade: — Och kan du tänka dig, jag dansade hela kvällen med den där vackra, mörkögda studenten; han dansade gudomligt. När vi skulle gå hem blef jag så ledsen att jag grät, och vet du, då kysste han mig när ingen såg det.

— Jaså, sade den förståndiga modern och ruskade upp sin sjuttonåriga dotter, och det skäms du inte att berättat! Har du ännu inte lärt dig hvad det vill säga att uppföra sig anständigt?

Arbeterskor! Glöm ej uttaxeringen och de frivilliga bidragen till de lockoutade arbetarne. Kom ihåg att deras sak är vår.

Kvinnan och åtta-timmars dagen.

Krafvet på lagstadgad normalarbetsdag af åtta timmar har nu talats och skrivits om här i landet i ett och ett halft årtionde, utan att de som makten hafva velat göra något nämnvärdt för att tillmötesgå arbetarnas berättigade kraf.

Genom eget initiativ och genom allt starkare organisationer ha dock arbetarna lyckats att betydligt sänka arbetstiden. Den stod i allmänhet förr på en tolf å tretton timmar pr

dag, men är numera i genomsnitt 10 1/2 timme.

Denna arbetstid är dock alltför lång ännu, om man tar i betraktande att därtill bör läggas måltidsraster och vägen till och från arbetet, hvilken senare för många tusen kan gå till ett par timmar dagligen.

I allmänhet är det dock de manliga arbetarna hvilka lyckats att genom sina organisationer reglera arbetstiden, så att den varierar mellan 48 och 60 timmar pr vecka. För de kvinnliga ställer sig saken i helt annan dager. Dessa ha i regel ännu icke lärt sig inse att de genom sammanslutning skulle blifva en makt, hvarmed ovillkorligen äfven deras arbetsgivare måste räkna.

Om en hela landet omfattande statistik, byggd på en opartisk undersökning, vore tillgänglig, skulle ganska visst framgå att kvinnornas arbetstid procentvis räknadt är längre än de manligas. Se t. ex. på textilarbetarna i Norrköping, där de kvinnliga arbetarna räknas i många tusental. Där ha fabrikanterna behagat bestämma den direkta arbetstiden till 63 timmar pr vecka. Mångfaldiga äro nog de platser där arbetstiden är i det närmaste lika lång, men arbeterskorna stå maktlösa i brist på organisation att själfva kunna genomföra en ändring.

Ur ren mänsklighetssynpunkt måste ju dock en lång arbetstid *isynnerhet* för kvinnor anses som rent slafveri.

Vi tänka oss denna mängd gifta kvinnor, hvilka för att kunna bidra till familjens uppehälle äro bringade att från tidig morgon till sena kvällen vistas i fabriken, för att sedan när de komma hem fortsätta med de husliga göromålen. Hvilken kropps-konstitution skall under åratall kunna uthärda detta utan att sjukdomar förorsakade genom öfveranstängning, låta sig märkas? Förvisso ingen. Men det är icke blott dessa gifta kvinnor som lida. Tusen och åter tusen unga krafter tvingas på grund af ett planlöst styrdt samhälle att för en usel betalning framsläpa sin ungdoms dagar i lifs- och hälsofarliga fabriker. En arbetarekvinna såväl som en öfverklasskvinna borde väl dock äga rätt till att något få njuta af lifvet. Men kan detta låta sig göras, då hon är bunden vid sitt arbete 10 till 12 timmar om dagen?

Sommaren pågår som bäst, med sin stärkande och uppfriskande hvila för öfverklassen i dess helhet, men icke minst dess kvinnor. Men de kvinnliga arbetskrafterna på fabriker, de få stå, sommar som vinter, bundna så omänskligt lång tid i den kvafva, dammfyllda fabrikslokalen!

Den gengäld skulle väl dock kunna gifvas arbetets kvinnor för allt det arbete de äro dömda att utföra att arbetstiden för dem icke fick öfverskrida *åtta* timmar. Rättvisan fordrade det. Men då i detta som i alla andra fall ingen rättvisa beskärres den fattiga, måste arbetareklassen se till att den kan taga saken i egen hand. Detta går blott genom starka och stabila *organisationer*. Må arbetets kvinnor inse detta, och må enhvar, som har blicken öppen på hvad arbetareklassens sträfvan gäller, bjuda sitt till att väcka kvinnorna till insikt om sin klass' intressen, särskildt krafvet på en normalarbetsdag af åtta timmar och en rättvis lön för arbetet.

(Soc.-D.)

Vitalis.

UR

E. A. KARLSSON

URMAKARE & URHANDEL

UR

15 Kungsgatan 15, Stockholm

Stort väl sorteradt lager af
Guld- och Silver-Ur.
Vägg- och Väcker-Ur m. m.

Urkedjor, största lager på platsen.
Släta Gulmetallringar å 1, 1,50 och 2 kr. st.

Stort väl sorteradt lager af
Rums-, Fönster-, Bad- och
Febertermometrar samt
Barometrar m. m.

Prenumerera på prof en månad eller kvartal.

Läs

SOCIAL-DEMOKRATEN Pris i Stockholm pr
år 9: —, halfår 4: 50,

Prenumerera på

SOCIAL-DEMOKRATEN kvartal 2: 25 och må-
nad 0: 80.

Annonsera i

SOCIAL-DEMOKRATEN I landsorten:

Uppmana vänner och
bekanta att hålla

SOCIAL-DEMOKRATEN pr år 9: 20, halfår 4: 60,
kvartal 2: 30 och må-
nad 0: 80.

Prenumeration i Stockholm på expeditionen, Folkets Hus, 1/2 tr.

Allm. Tel. 68 68. Riks. Tel. 20 91. I landsorten på närmaste postkontor.

Prenumerera på prof en månad eller kvartal.

BLOMSTERHANDELN LINNÉA

rekommenderar sig i ärade kunders benägna håg-
komst. Kransar utföras smakfullt och billigt

Malmkilnadsgatan 40

Allm. Tel. 502.

Riks Tel. 67 83.

KRANSAR

Säng-Stolar

Patentsoffor, Järnsängar, Sängkläder, Stoppmöbler,
Trämöbler. Fraktfritt. Begär katalog!

Aktiebolaget C. R. Danielssons Verkstäder, Liljeholmen.

UTSTÄLLNING: Upplandsgatan 5, Stockholm.

KVINNLIGA JURIDISKA BYRÅN

Kontorstid kl. 1/210—1/24. TRIEVALDSGRÄND 2. Allm. Tel. 143 23

Utför *rättegångar*, verkställer boutredningar,
och arfskiften, förmedlar egendomsförsäljningar,
affärsöfverlåtelse och ackordsuppställningar under
hand, *uppsätter legala handlingar*, utför i

öfrigt juridiska uppdrag af alla slag samt om-
besörjer med energi och till ytterst billigt arvode
inkasseringar

Afdelningar i Kvinnornas

Fackförbund:

Stockholm.

Rosettsömmerskornas fackförening.
Mössömmerskornas
Linnesömmerskornas
Liljeholmens verkstadsklubb.
Kungsholmens hvitvarufabriks verkstads-
klubb.
Kappsömmerskornas fackförening.
Klädsömmerskornas
L. M. Erikssons kvinnoklubb.
Trikestickerskornas fackförening.
Badbetjäningens förening i Stockholm.

Landsorten.

Sömmerskeföreningen, *Falun*.
Kappsömmerskeföreningen *Malmö*.
Sömmerskeföreningen, *Enköping*.
Kappsömmerskornas f.f., *Eskestuna*.
Sömmerskeföreningen, *Sundsvall*.
Linnesömmerskornas f.f., *Helsingborg*.
Kappsömmerskornas f.f., *Göteborg*.

Arbeterskor, organiseren Eder och
sluten Eder till Kvinnornas Fackför-
bund.

Sprid Morgonbris!

Morgonbris — *Arbeterskornas tidning* — utgifves af Kvinnor-
nas fackförbund och utkommer en gång i kvartalet i slu-
tet af mars, juni, okt. och dec.

Morgonbris är den enda tidning inom arbetarrörelsen som
redigeras uteslutande för kvinnorna och deras intressen och
bör den därför läsas af alla intresserade arbeterskor och
arbetarhustrur.

Morgonbris kan erhållas genom prenumeration å alla post-
kontor och kostar 50 öre pr år.

Morgonbris säljes i lösnummer å 10 öre genom de flesta
*Arbetarkommuner, Soc.-Dem. Ungdomsklubbar, Kvinno-
klubbar* samt genom en del *fackförbund*.

Redaktionskommitten.

Redovisning

för uttagna tidningar bör snarast insändas under adress:

Anna Sterky, Kvinnornas Fackförbunds Expedition, Folkets Hus, Stockholm.

Pris 10 öre

A.-B. Arbetarnes Tryckeri, Stockholm 1905